

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 263

KUR'AN YORUMLARINDA KADIN
-Yeni Bir Yaklaşım Denemesi-

Esengül SÜRER

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alınteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Nisan 2018

ISBN: 978-605-9652-75-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'AN YORUMLARINDA KADIN

-Yeni Bir Yaklaşım Denemesi-

Esengül SÜRER

Ankara 2018

Dr. Esengül SÜRER

1967 yılında Çorum'da doğdu. Üç ay sonra ailesiyle Ankara'ya yerleşti. Mamak İmam Hatip Lisesini birincilikle bitirdi. İlk tercihi olarak girdiği Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden de dereceyle mezun oldu (1992). Aynı Fakülte'de "Kur'an'da Allah-Âlem İlişkisi" teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2002 yılında "Kadınlarla İlgili Kur'an Yorumlarının Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Yaklaşım Denemesi" konulu teziyle doktorasını verdi. Milli Eğitime bağlı okullarda öğretmenlik yaptı. 2017 yılında emekli oldu. Halen Kur'an'ı anlama çalışmalarına devam etmekte olup her kesimden kadınların katıldığı gruplarla tefsir dersleri yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
RUMUZZLAR	9
ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
A. SORUN/AMAÇ	13
B. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	16
C. YÖNTEM VE PLAN	20

I. BÖLÜM

KADINLARLA İLGİLİ KUR'AN YORUMLARININ

DEĞERLENDİRİLMESİ	23
A. GENEL MÜLAHAZALAR	25
B. KADIN ALEYHTARI KLASİK YORUMLAR	28
1. "Derece", "Feddale" ve "Kavvâm" Bağlamında Erkeğin Üstünlüğünü İspatlamaya Yönelik Yorumlar	36
2. "Şahitlik" ve "Miras" Ayetleri Çerçevesinde Kadınların Eksik ve Zayıf Olduğuna Dair Yorumlar	47
3. Kadınların Yaratılışı İle İlgili Yorumlar	60
4. Kadınları Fitne İle İlişkilendirerek Toplumdan Soyutlamaya Yönelik Yorumlar	73
C. KADIN KONUSUNU PROBLEMLER ÇERÇEVESİNDE ELE ALAN ÇAĞDAŞ YORUMLAR	97
1. Kadının Konumu	111
2. Şahitlik	118
3. Miras	124
4. Çok Eşlilik	128
5. Boşanma	138

II. BÖLÜM

KUR'AN VE KADIN KONUSUNDA

YENİ BİR YAKLAŞIM DENEMESİ	147
A. GENEL MÜLAHAZALAR	149
B. ATAERKİL ZİHNİYETTEN SEVGİ VE RAHMETE DÖNÜŞ	157
C. BİREY OLARAK KADIN	170
1. Kadının Ontolojik Eşit ve Özgür Bir Birey Olarak Tanınması	175
2. Allah-İnsan İlişkisi Çerçevesinde Kadının Yeri ve Değeri	185
D. SOSYAL YAŞAM VE KADIN	191
1. Kadının Sosyal Yaşama Katılımı Önündeki Engeller	198

a. Cinsiyete Dayalı Rol Ayrımları-----	200
b. İffet ve Örtü Anlayışı-----	204
2. Kadının Çalışması (Kamu Görevi) -----	208
3. Kadın ve Eğitim-----	213
SONUÇ -----	217
KAYNAKÇA -----	221
DİZİN -----	227

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
as	: Aleyhi's-selam
AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b.	: İbn (ođlu)
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
sas	: Sallallahu aleyhi ve sellem
ty.	: Basım tarihi yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
y.y.	: Basım yeri yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diđerleri

RUMUZLAR

Beydâvi: Nâsiruddîn Ebî Sa'îd Abdullah b. Ömer (ö. 685/1286), *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, İstanbul, ty.

Cessâs: Ebû Bekr Ahmed b. Ali (ö. 370/981), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, I-III, Dâru'l- Fikr, 1993.

İbnu'l-Arabî: Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah (ö. 543/1148), *Ahkâmu'l- Kur'ân*, (thk. Ali Muhammed el-Becavî) I-IV, 1967, y.y. (2. Basım).

İbn Kesîr: İmâduddîn Ebû'l-Fidâ İsmâîl (ö. 774/1373), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1983.

Kurtubî: Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (ö. 671/1272), *el-Câmiu li Ahkâmi'l- Kur'ân*, Mısır 1934, I-XX.

Râzî: Fahrüddîn (ö. 606/1209), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Tahran, ty., I-XXV,

Taberî: Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, (thk. Mahmud Muhammed Şakir), Mısır, ty.

Zemahşerî: (ö. 534/1144), *el-Keşşâf*, I-III, Mısır 1319 h. (2. Basım).

ÖN SÖZ

Geleneksel dinî anlayışa sahip ataerkil bir çevrede yetiştiğimden, kadınlarla ilgili sıkça karşılaştığım kalıp yargıların ve aleyhte söylemlerin rahatsızlığını her zaman duydum. Özellikle yaşlı teyzelerin, sırf cinsiyetlerinden dolayı yaşadıkları acı ve gözyaşı dolu hikâyelerini dinlemek beni derinden etkilemiştir. Müslüman kadınların önemli bir kısmının, doğuştan erkeklerden daha aşağı durumda olduklarını kabul etmeleri ve aşağılanmayı normal görmeleri hayret ve şaşkınlığıma sebep olmuştur.

Ülkemizde bugün dahi, erkeği asıl ve üstün, kadını ise ikincil varlık olarak gören bir zihniyet varlığını sürdürmektedir. Kadın dövme, iradeleri yok sayılarak kızları küçük yaşta evlendirmeyi, kadının evde oturulup erkeğine hizmet etmesi gerektiğini savunan her kesimden insanlar var. Bu tarz iddialarda bulunanların kendilerince haklı delilleri de var: Doğruluğunu araştırmaya gerek duymadıkları rivayetler, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sas) bu özelliğiyle hiç bağdaşmayacak olan hadisler, otorite olarak kabul ettikleri geçmiş âlimlerin kara kaplı kitapları ve âdeti Kur'an-ı Kerim'in kendisiymiş gibi algılanan tefsirler...

Müslümanların, kadınlarla ilgili sahip oldukları huralardan kurtulmaları için öncelikle geleneği sorgulamak ve bir filtreden geçirmek gerekiyor. Aksi takdirde bu düşünceler hep var olacak ve gelenekle modernite arasında kalan kadının kafası karışacağından, hissedeceği acı ve sıkıntıyı bütün toplum hissedecektir.

Bu eserimiz, Müslüman kadının, hakikati öğrenerek gerçek kimliğini oluşturmasında önemli bir katkı sağlayacak olmanın yanı sıra, kadınlarla ve tefsirlerle ilgili araştırma yapmak isteyenler için pek çok ayet ve yorumlarını bir arada

bulacakları ilmî bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca kadınların dinî sohbet yaptıkları hemen her ortamda, kendileriyle ilgili bir konu gündeme getirilmekte ve bir problem olarak önümüze çıkarılmaktadır. Bu nedenle kitabımız, Kur'an'da kadını anlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan kardeşlerimiz için de bir kolaylık sağlayacak, karşılaşacakları soru ve sorunlara bir cevap olacaktır.

Yoğun bir araştırma neticesinde ortaya çıkmış olan bu kitabımın, en başta kendime faydası olduğu muhakkaktır. Kur'an, tefsir ve insan geneli içerisinde kadın üzerine sahip olduğum birikimimi bu sayede sınama imkânı buldum. Temel kaynağımız olan Kur'an-ı Kerim'den konuyu öğrenip anlamak, güçlü bir duruş kazanmama vesile oldu. Okuyucular üzerinde de aynı etkiyi göstermesini Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyorum.

Kadın bakış açısının tefsire girmesine büyük değer atfedene, bilim alanında yüksek düzeyde katılımları için destek olan ve çalışmam sırasında fikrî özgürlük tanıyan saygıdeğer hocam ve danışmanım Merhum Prof. Dr. Salih Akdemir'e ve yetişmemde emeği geçen tüm diğer hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Araştırmam boyunca bana destek olan ve başaracağıma olan inançlarını hiç kaybetmeyen kader arkadaşım E. Yase-min Çolak ve eşine, ayrıca aileme ve yeğenlerime teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın yayın hayatına kazandırılmasında desteğini esirgemeyen, başta editörü Hüseyin Nazlıhaydın olmak üzere Fecr Yayınlarının tüm çalışanlarına ve son okumasını yapan Rufe Tiryaki'ye teşekkürü bir borç biliyorum.

Esengül SÜRER
Ankara, Nisan 2018